

Dizionario di Politica (N. Bobbio, N. Matteucci, G. Pasquino)

Slovar politike, ki so ga uredili Norberto Bobbio, Nicola Matteucci, Gianfranco Pasquino in ki ga v tem zapisu prikazujem, je dopolnjena in delno spremenjena izdaja Slovarja politike, ki ga je založil in izdal Utet leta 1983. Sedanji Dizionario di politica pa je izšel leta 1991 (Tea Dizionari Utet). V isti zbirki slovarjev so v preteklosti izšli še Dizionario di economia e finanza, Dizionario della letteratura greca e latina, Dizionario della letteratura italiana.

Obravnavani Dizionario di politica vsebuje nad 300 gesel, ki so jih napisali uveljavljeni italijanski politologi. Večina med njimi so profesorji z italijanskih univerz (s fakultet za politične vede) in politološki raziskovalci s številnih italijanskih znanstvenoraziskovalnih institutov. Že samo dejstvo, da je pri tem velikem italijanskem »politološko slovarskem podjetju« sodelovalo 120 avtorjev, zgovorno priča o obsegu posla in o razvejanih razsežnostih politologije, ki jo kolikor toliko znanstveno ambiciozen slovar mora pokrivati.

Uredništvo Slovarja politike je v italijanskem kulturnem prostoru znana in cenjena založba Tea Dizionari Utet zaupala mednarodno priznanim italijanskim politologom Norbertu Bobbio, Nicoli Matteucciju, Gianfrancu Pasquinu. Norberto Bobbio, avtor znanih knjig in politoloških esejev (Teoria e ricerca politica in Italia; La scienza politica in Italia; Insegnamento e autonomia disciplinare; Considerazioni sulla filosofia politica; Saggi sulla scienza politica in Italia), je človek široko priznanega znanstvenega ugleda in slovesa. Zaradi tega in tudi zavoljo svoje moralnopolitične integritete je bil na zadnjih volitvah za predsednika italijanske

republike omenjan tudi kot predsedniški kandidat. Nicola Matteucci, dolgoletni urednik znane italijanske revije Il Mulino, je tudi priznan politični filozof in družboslovni esejist (Nuovi stili di vita e trasformazioni del potere nelle società postindustriali; Il liberalismo in una democrazia minacciata; La scienza politica e le scienze umane; La cultura politica italiana: fra l'insorgenza populista e l'età delle riforme). Gianfranco Pasquino, eden izmed teoretično najbolj plodnih italijanskih politologov, ki je kot senator uveljavljen tudi v italijanskem političnem življenju, je s svojimi knjigami, članki in razpravami politološko posegal v številne rokave politologije (Recenti tendenze di ricerca in scienza politica; La scienza politica: problemi e campi d'indagine; Crisi dei partiti e governabilità; Alla ricerca della teoria in scienza politica; La complessità della politica; L'opposizione difficile; Partiti, società civile, istituzioni e il caso italiano; I volti della rappresentanza; Con i partiti, oltre i partiti; Istituzioni, partiti, lobbies; Radici del frazionismo e voti di preferenza).

Politološka trojka Bobbio, Matteucci, Pasquino je bila torej izrazito prava in dobro izbrana za ureditev italijanskega slovarja politike, in sicer tako zaradi svojega bogatega teoretičnega politološkega in filozofskega znanja kot tudi zavoljo metodološke vednosti. Prebiranje Slovarja politike tudi pokaže, da so ravno omenjeni uredniki Bobbio, Matteucci in Pasquino obdelali nekatera temeljna gesla v pričujočem Slovarju. Tako Norberto Bobbio med drugim razčlenjuje pojme demokracija, pravo, državljanska neposlušnost, politične elite, despotizem, pluralizem, politika, politična znanost. Nicola Matteucci se ustavlja ob geslih splošno dobro, ustavnost, človekove pravice, liberalizem, javno mnenje, paternalizem, suverenost. Delež Gianfranca Pasquina v Slovarju pa je sploh najobsežnejši: volilna neudeležba, politični konflikti, politična korupcija, kriza, izvršna oblast, politična gibanja, partitokracija, strankarski sistemi, stalinizem.

Med 120 avtorji, ki predstavljajo v Slovarju politike poglede na posamezne politološke pojme, naj omenim še naslednje italijanske politoge, ki imajo vidno mesto v italijanski strokovni politološki revijalni literaturi ali kot pisci samostojnih italijanskih politoloških knjig in publikacij: Gianni Baget Bozzo (politična misel krščanskega socializma); Enrica Collotti Pisichel (maoizem; avtorica je tudi poznana kot pisec poglobljenih družboslovnih esejev o problemih Kitajske, zlasti v žalostno preminuli italijanski levi reviji *Rinascita*); Maurizio Cotta (parlament; politično predstavništvo); Domenico Fisichella (volilno obnašanje, tehnokracija); Lucio Levi (konfederacija, etnije, federalizem, vlada, legitimnost, nacionalizem, politični režim, evropsko združevanje); Leonardo Morlino (politično nesoglasje, politična stabilnost, frankizem); Angelo Panebianco (politično komuniciranje); Sergio Pistone (bonapartizem, imperializem, nacionalni interes, makiavelizem, policentrizem, mednarodni odnosi); Giacomo Sani (apatija, politično soglasje, politična kultura, politična participacija, propaganda); Pierangelo Schiera (moderna država, absolutizem, policijska država); Valerio Zanone (laičnost, represija, politična strpnost). Med znanimi italijanskimi politologi ne najdemo imena G. Sartorija, ki je eden izmed utemeljiteljev politologije v Italiji. Vendar so razlogi za to dejstvo – tako domnevam – v Sartorijeve bivanju v ZDA, kjer je že dolgo let profesor na ameriških univerzah in torej ne v kakšnih konceptualnih ali morebitnih medosebnih nesoglasjih z uredniki Slovarja politike.

Med »Slovarsko politološkimi iztočnicami«, ki jih analitično razgrinja *Dizionario di politica*, naj navedem še naslednje: internacionalizem, pravica do samoodločbe, državni udar, golizem, realni socializem, modernizem, antifašizem, nevtralizem, politični terorizem, tajne službe, politični romantizem, politika in ekologija, karizma, politična sociologija, meritokracija, volilni sistemi, klerikalizem, korporativizem, problemi italijanskega juga, opozicija, klientelizem, manipulacija, politična moč, politične elite. Pri iztočnici *autogestione* (samoupravljanje) avtorja Massima Follisa – so obravnavani opredelitev pojmov, izvor koncepta samoupravljanja, samoupravljanje kot politično načelo ter samoupravljanje kot sistem

gospodarske organiziranosti. Avtor Massimo Follis obravnava tudi »Il caso jugoslavo« in kritike sistema samoupravljanja. Pri geslu samoupravljanje so omenjene tudi Slovenija, njena relativna gospodarska razvitost, zlasti v odnosu do Kosova, in posledice neenakomernega gospodarskega stanja v Jugoslaviji na razvoj samoupravljanja. Kot zanimivost naj omenim, da je v dodatni literaturi pri geslu samoupravljanje omenjeno tudi delo *The Liberation of Work and the Control of Political Power*, ki so ga uredili T. R. Burns, L. E. Karlsson in V. Rus, SAGE Publications, London 1979.

Glede na to da je *Dizionario di politica* delo italijanskih politologov, me do neke mere vendarle preseneča, da je (še) premalo usmerjeno na nekatere tipične italijanske politične pojme in procese. *Dizionario di politica* je torej pisan precej tradicionalistično-univerzalistično, naslanjajoč se predvsem na ameriško politološko šolo. *Dizionario di politica*, ki obsega 1236 strani knjižnega formata, ima gesla (iztočnice) napisana samo v italijanskem jeziku. V tem pogledu se na primer razlikuje od *Političke enciklopedije*, ki jo je leta 1975. izdala v Beogradu Savremena administracija (predsednik uredniškega odbora je bil J. Djordjević) in ki je imela gesla navedena tudi v makedonskem in slovenskem ter še v angleškem, francoskem, nemškem, ruskem in španskem jeziku. Tako je ta enciklopedija omogočala iskanje pojmovnih gesel tudi v drugih (svetovnih) enciklopedijah.

Dizionario di politica ima pri pomembnejših politoloških pojmi na koncu vsakega gesla navedeno tudi širšo literaturo, ki politološko bolj zahtevnega in bolj izbirčnega bralca lahko napoti v prebiranje širše strokovne literature. Uredniki Slovarja so se očitno zavedali nenavadno velike »proizvodnje« politološke literature (čeprav ta »proizvodnja« ne gre vselej v korak s kakovostjo) in so zato ob koncu dodali še Aggiornamenti bibliografico. Ta bibliografska posodobitev (pripravil jo je eden izmed urednikov slovarja Gianfranco Pasquino) obsega navedbe knjig, člankov in razprav s področja teorije o politični znanosti, o strankah in strankarskih sistemih, o mednarodnih odnosih, o politični filozofiji, o demokraciji, o zgodovini politične misli, o političnih institucijah posameznih držav ter še poglavje o literaturi, ki mu je urednik G. Pasquino dal

pomenljiv naslov *Med sociologijo in politologijo*. Tu, denimo, navaja naslednja dela: L. Cavalli, *Il Capo carismatico*; G. Esping-Andersen, *Politics Against Markets – The Socialdemocratic Road to Power*; D. Fisichella, *Lineamenti di scienza politica – Concetti problemi, teorie*; G. E. Rusconi, *Scambio, minaccia, decisione – Elementi di sociologia politica*; A. Touraine, *Il ritorno dell'attore sociale*. Seveda je od časa pisanja te Pasquinove bibliografije do danes minilo že vrsto let. V tem času se je pojavila izdatna količina novih politoloških del. Vse to postavlja pod vprašaj Pasquinovo bibliografijo, zlasti še z vidika »up to date« literature.

Če bi primerjal Slovar politike s kakšnimi svetovno znanimi enciklopedijami političnih ali družbenih ved, potem je Dizionario di politica skromneje zasnovan in uresničen. Ne nazadnje: popravka imamo s slovarjem, ne pa z enciklopedijo. Očitno so se uredniki namerno izognili uporabi besede enciklopedija. To bi bil glede na rezultate preveč ambiciozen, politološko preveč prevzet in znanstveno torej ošaben naslov. Zahtevnost enciklopedij terja (še) daljše priprave in večjo konceptualno širino. Razumljivo, tudi Dizionario di politica se srečuje s težavami, ki so značilne tudi za druge tovrstne »žanre«: teoretična utemeljenost, vsebinska polnost ter jasnost razlaganih politoloških pojmov v slovarju ni povsod na enaki kakovostni znanstveni ravni. Slovar politike so pisali različni avtorji, z različno stopnjo znanstvenega in miselnega bogastva in tudi avtorji različnih sposobnosti za jasen, relativno kratek in jedrnat način podajanja snovi bralcem. Menim, da Slovar politike seveda presega etimološko naravo in se uveljavlja kot slovar politike, ki dosledno uvaja teoretične pojme in se torej kaže kot slovar, ki uporablja znanstveno metodologijo pri politološki členitvi idej, pojmov, procesov, institucij. Temeljni koncept politike, razlaga političnih doktrin, politične institucije in nekateri politični in zgodovinski pojavi in procesi so srčika Slovarja politike. Nobeno kritično odkrivanje Amerike ni, če rečem, da se tudi Bobbjev, Matteucci in Pasquinov slovar otepa s težavami pri razmejitvi pojmov, ki po (znanstveno egoističnem?) razumevanju spadajo bodisi v politologijo, sociologijo ali pravo. O svobodi in demokraciji, o suverenosti in o evropskem združevanju, o makiavelizmu in liberalizmu, o ustavnosti in par-

lamentu (in seveda še o mnogočem drugem politološkem) nam ne samo ponuja svoje politološke poglede, ampak nas slovar tudi zvablja v nadaljnja lastna razmišljanja, v politološke dileme in tudi v (znanstveni) dvom.

Italijanski Slovar politike in njegova predstavitev zainteresirani slovenski politološki strokovni javnosti, pa je priložnost še za tole pobudo: Ali ne bi tudi slovenski politologi pripravili izdajo Slovarja politike? Bržčas bi to lahko bil za začetek Mali slovar politike. In to ne zaradi tega, da bi slovenski politologi sami sebi vcepjali »politološki manjvrednostni občutek«, temveč zato ker se kaže ravnati v skladu s postopnostjo. Konec koncev »iz malega raste veliko«. To bi bil tudi resen preizkus za slovenski znanstveno politološki »esprit de corps«. Slovenska politologija se je v zadnjih tridesetih letih že toliko razvila, da bi bila sposobna za takšno podjetje. Ne nazadnje so razvoj političnih ved na Slovenskem in v zvezi s tem že uveljavljen znanstvenoraziskovalni potencial, nastanek slovenske državnosti ter parlamentarno strankarskega sistema, potrebe slovenskega politološkega intelektualnega okolja, vidno in naraščajoče zanimanje študentov za študij politologije tiste okoliščine, ki upravičujejo, da se lotimo izdaje Slovarja politike. Zdi se mi, da je slovensko politološko društvo primeren okvir za razmislek o tej pobudi in za začetek uresničevanja te predlagane zamisli.

Boštjan Markič

IVAN CIFRIČ

Ogledi iz sociologije obrazovanja

(Školske novine, Zagreb 1990, str. 202)

Trditi je mogoče, da smo družboslovci postali bogatejši še za eno delo. Gre za delo dr. Ivana Cifriča z naslovom *Ogledi iz sociologije obrazovanja*. Delo je izšlo pri Školskih novinah v Zagrebu leta 1990.

Že naslov navedenega dela pove, da je